

1985, 14. listopadu – Sdělení VONS č. 485 „Odsouzení katolického kněze Mateje Németha a domovní prohlídka u monsignora Viktora Trstenského“ o soudním jednání s Matejem Némethem u Okresního soudu v Rožňavě a jeho odsouzení pro přípravu trestného činu pobuřování k podmíněnému trestu odnětí svobody a k dočasnému zákazu výkonu duchovenské činnosti, o odebrání státního souhlasu s výkonem duchovenské činnosti farářů v Hrachovišti Rudolfu Chudému a farářů v Záhorské Vsi Antonu Srholcovi a o domovní prohlídce u katolického kněze bez státního souhlasu Viktora Trstenského.

Jak jsme již uvedli ve sdělení č. 452,¹ byl katolický kněz Matej Németh odsouzen pro trestný čin pobuřování. Získali jsme nyní přesnější informace o jeho případu i o dalších represivních opatřeních proti katolickým kněžím na Slovensku.

Případ Mateje Németha, správce katolické fary v Lipovníku, okr. Rožňava, trvale bytem Klincová 22, Bratislava, začal tím, že byl M. Németh 8. 3. 1984 kontrolován během jízdy svým vozidlem hlídkou VB. Hlídka našla v kufru jeho auta větší množství náboženské literatury, mj. dvanáct samizdatových vyhotovení Dějin římskokatolické církve v Čechách a na Moravě 1948–1978.² Policie vše zabavila.³ Matej Németh byl vyslýchán a přiznal, že nalezený (materiál) samizdat chtěl věnovat svým přátelům. Teprve 14. 9. 1984 byla u něho na faře v Lipovníku provedena domovní prohlídka, při níž byly zabaveny další samizdatové publikace: třikrát „State z Pastierského listu“, zaměřené proti instalaci raket na čs. území v r. 1983, dvanáct kusů publikace „Lud boží na ceste“,⁴ pojednávající o způsobu výuky náboženství pro děti od 6 do 12 let, sto kusů fotograficky rozmnožených textů s výzvou: „Prepusťte na slobodu väzňov pre náboženstvo“ a fotografiemi Branislava Borovského, Aloise⁵ Gabaje a Tomáše Konce (tito tři mladí katolíci byli v létě 1985 odsouzeni k nepodmíněným trestům za pašování náboženské literatury; VONS o tomto případě vícekrát referoval),⁶ 4 vyhotovení tzv. „Evropského aktu“ – souboru statí,

pojednávajících o způsobu přihlašování dětí k výuce náboženství, o způsobu, jak se chovat v případě trestního stíhání, o protizákonné aplikaci dozoru státu nad církvemi aj.,⁷ 49 kusů rozmnoženého časopisu-letáku „Tu teraz“ v polském jazyce s připojeným českým překladem o volbách v Polsku aj. Zabavené tiskoviny se staly hlavním důkazním materiálem pro obžalobu.⁸

Ve dnech 13. a 14. 5. 1985 se konalo s M. Némethem u Okresního soudu v Rožňavě hlavní líčení. Senát za předsednictví JUDr. Juraje Dubovského ho uznal vinným z přípravy k trestnému činu pobuřování podle § 7/1 k § 100/Ia, c a 3a tr. z. a odsoudil ho k trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem na dva roky a k zákazu výkonu duchovenské činnosti na dobu jednoho roku. V odůvodnění rozsudku se praví: „... obžalovaný od svého nástupu za správce římskokatolické fary v Lipovníku v r. 1981 až do 14. 9. 1984 dovážel a shromažďoval na faře v Lipovníku značné množství různým způsobem rozmnožovaných písemných materiálů ... a obsahovým zaměřením proti socialistickému a státnímu zřízení naší republiky, s cílem rozšiřovat je mezi čs. občany, a tak vyvolávat u nich nepřátelské nálady proti republice a jí chráněným zájmům...“⁹ Na dotaz, co chtěl dělat se sto kusy fotografií tří mladých trestně stíhaných katolíků, obžalovaný odpověděl, že by je případně daroval svým kolegům. To byl pro senát korunní důkaz přípravy k pobuřování. Obžalovaný popřel jakékoliv zpracování a rozmnožování zabaveného materiálu.

Soudní znalec uvedl, že je 90% pravděpodobnost, že některé samizdaty byly napsány na psacím stroji obžalovaného. Soud vzal tento závěr za dokázaný fakt. Ledabylost a nedostatečnost důkazního řízení se projevila zvláště při posuzování obsahu zabavených materiálů. Např. při hodnocení publikace „Eud boží na cestě“, zabývající se metodikou katecheze malých dětí, byl učiněn závěr, že tato publikace je v rozporu se zákonem, protože prosazuje tzv. kostelní katechezi dětí, která není u nás povolena. Při aplikaci této katecheze by prý děti neměly čas na ostatní předměty. Jako důkazní materiál proti obžalovanému byl použit též jeho podpis¹⁰ místopředsedovi KNV v Košicích ze dne 3. 7. 1984, v němž žádá o povolení přípravy dětí na faře (náboženské přípravy).¹¹ Senát

usoudil, že obsah dopisu narušuje vztahy mezi státem a církví. Tendence při posuzování charakteru a jednání obžalovaného je zřejmá i z toho, že senát vzal v úvahu pouze zaujaté negativní posudky státních a církevních orgánů, zatím co kladné posudky věřících ve prospěch obžalovaného nebyly vůbec čteny. Přitěžující okolností bylo např. svědectví církevních představených, že obžalovaný má negativní vztah k Vatikánem zakázanému sdružení katolického duchovenstva *Pacem in terris*. Rozsudek není pravomocný, protože se Matej Németh odvolal. Nevíme však, zda už proběhlo odvolací řízení. Nicméně byl M. Némethovi definitivně odebrán souhlas k duchovenské činnosti k 1. září 1985.¹²

V rámci tažení proti katolické církvi na Slovensku ztratili v říjnu 1985 státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti také kněží Anton Srholec,¹³ farář v Záhorské Nové Vsi,¹⁴ a Rudolf Chudý,¹⁵ farář z Hrachoviště v trnavské diecézi. Jsou pádné důvody k předpokladu, že tento souhlas ztratili pro své aktivní působení mezi katolickou mládeží na velehradské pouti.¹⁶

Dne 15. 10. 1985 byla u katolického kněze bez státního souhlasu monsignora Viktora Trstenského,¹⁷ bytem ul. Čsl. armády 121, Trstená, okr. Dolný Kubín, provedena domovní prohlídka pod vedením npor. StB Júlia Ištvána, při níž mu byly zabaveny kopie jeho dopisů zaslaným různým státním a církevním představitelům a týkajících se porušování náboženské svobody v ČSSR. Celkem bylo zabaveno 14 položek. Byla to už desátá domovní prohlídka provedena u V. Trstenského, který v padesátých letech strávil mnoho let ve vězení. Při prohlídce mu byl odňat psací stroj.

Uvedené příklady dokumentují obavy státních orgánů z rostoucí aktivity křesťanů. Výrazem těchto obav jsou stupňující se represe proti věřícím, a zvláště proti duchovním, kteří vybočují ze zajetých a státu vyhovujících kolejí a usilují o větší náboženskou svobodu.¹⁸

Informace o Chartě 77, r. 8, 1985, č. 12, s. 11–12.

POZNÁMKY

- ¹ Dokument č. 455. K případu Mateje Németha viz dále sdělení VONS č. 402 a 494, dokumenty č. 405 a 497.
- ² Správný název je: *Historie cirkve římskokatolické v Čechách a na Moravě 1948–1978*, b. m., b. d. [1979].
- ³ Měsíc předtím, dne 6. 2. 1984, mu byla při celní prohlídce na cestě z Maďarska zabavena náboženská literatura. Následoval pohovor s církevním tajemníkem Sičákem.
- ⁴ V německém originále: AUFDERBECK, Hugo: *Volk Gottes auf dem Weg*, Leipzig – St.-Benno 1979.
- ⁵ Správně Alojze.
- ⁶ K případu Branislava Borovského, Alojze Gabaje a Tomáše Konce viz sdělení VONS č. 354, 371, 386, 403, 425, 432, 451 a 458, dokumenty č. 357, 374, 389, 406, 428, 435, 454 a 461. Dle rozsudku jde o „jednoznačne protisocialistický leták, ktorý má zjevne provokačný charakter“. Jako důkaz byl při soudu přečten rozsudek z jejich procesu z 21. 3. 1985, viz sdělení VONS č. 432, dokument č. 435.
- ⁷ Šlo o § 178 zákona č. 140/1961 Sb., trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi.
- ⁸ Při domovní prohlídce byly nalezeny obálky se jmény, kam měly být literatura a materiály odeslány či předány, resp. řada dokumentů obsahovala jména potenciálních adresátů.
- ⁹ Celá citace rozsudku Okresního soudu v Rožňavě ze 14. 5. 1985 přesně zní: „*Stupeň nebezpečnosti konania obžalovaného pro spoločnosť spočíva v tom, že obžalovaný z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky, najmenej od roku 1981 až do 14. 9. 1984 s úmyslom oboznamovať a poburovať občanov zadovažoval a zhromažďoval na fare v Lipovníku veľké množstvo písomných materiálov a publikácií, ktorých obsah prekrúca politiku nášho štátu, ohovára naše zriadenie, vyvoláva v občanoch nepriateľské nálady a nepriateľské zmyšľanie proti republike a proti jej spojencom. Stupeň nebezpečnosti zvyšuje tá okolnosť, že obžalovaný pripravoval spáchanie trestného činu poburovania v období zvyšovania medzinárodného napätia a aktivizácie západných antikomunistických centrál.*“ Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Košice, Vyšetrovacie zväzky, vyšetrovací spis k prípadu Mateje Németha, sign. V 5934.
- ¹⁰ Správně dopis.
- ¹¹ V dopisu místopředsedovi KNV Košice J. Dobšínskému z 3. 7. 1984 protestoval proti nesouhlasu krajského církevního tajemníka, aby přípravy na svaté přijímání v zimě probíhaly na faře, kde se topí, a nikoli v kostele. Dopis je uložen in: Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Košice, Vyšetrovacie zväzky, vyšetrovací spis k prípadu Mateje Németha, sign. V 5934.

¹² Mimo pastoraci byl v letech 1985–1987, viz webové stránky bratislavské arcidiecéze: <http://www.mariasoftware.sk/knazi/series1.htm> [28. 2. 2014].

¹³ Anton Srholec (nar. 1929) je od poloviny 40. let člen kongregace Saleziánů Dona Bosca. Za pokus o ilegální přechod hranic byl odsouzen Státním soudem v Bratislavě pro velezradu na dvanáct let a v letech 1951–1960 vězněn, mj. na Jáchymovsku (k tomu viz jeho knihu *Svetlo z hlbin jáchymovských lágrov*, Bratislava 1991). Během 60. let pracoval v Ostravě, kde byl na něho veden první svazek – signální, resp. pozorovací svazek, reg. č. 10432. Roku 1967 byl poslán z Ostravy do Bratislavy, kde obdržel nové reg. č. 10513; svazek byl v roce 1971 skartován.

V letech 1969–1970 studoval Srholec v Římě teologii a byl vysvěcen na kněze. Záhy byl založen osobní svazek, vedený v kategorii Agent, krycí jméno „Skala“, reg. č. 12028, arch. č. A-75894, který je dnes uložen in: Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Bratislava, Agenturne vzásky. Krycí jméno „Skala“ měl i další, osobní svazek nepřátelské osoby II. kategorie, reg. č. 29689, arch. č. SR-95457, který vznikl roku 1984 po uzavření předchozího svazku (dnes Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Bratislava, Operatívne vzásky). Ten měl dokumentovat jeho „nepovolenou činnost“, trestnou podle § 100 tr. zák. Poté, co byl v srpnu 1988 uložen do archivu, byl založen osobní svazek s krycím jménem „Tono“, v kategorii důvěrník, reg. č. 38730, a. č. A-130038 (dnes Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Bratislava, Agenturne vzásky). Ten byl uložen dne 8. 11. 1989.

Ke svazkům existuje v Archivu ÚPN vyjádření Antona Srholce, jakožto osoby evidované StB podle § 23 odst. 2 zákona č. 553/2002 Sb. Viz i Srholcovo vyjádření otištěné 23. 3. 2005 mj. v článku „Srholec chce k svojmu vzásku pridať vysvetlenie“, www.sme.sk. Online: <http://www.sme.sk/c/1982045/srholec-chce-k-svojmuzvazku-pridat-vysvetlenie.html> [28. 2. 2014].

Mimo pastoraci byl Srholec v letech 1985–1988, viz webové stránky bratislavské arcidiecéze: <http://www.mariasoftware.sk/knazi/series1.htm> [28. 2. 2014]. Životní osudy Antona Srholce byly opakovaně zpracovány historiky, denním tiskem i televizí, mj. in: VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel (eds.): *Vítězové? Porážení? Životopisná interview 1*. Disent v období tzv. normalizace, Praha 2005, s. 820–855; portrét v sérii dokumentů Slovenské televize *Gen.sk* (2011).

¹⁴ Správně Záhorské Vsi.

¹⁵ K osobě Rudolfa Chudého (nar. 1936) bylo od konce 60. let vedeno několik svazků. Nejprve svazek signální, resp. pozorovací s krycím jménem „Fara“, reg. č. 11460, arch. č. SR-22935 (pův. arch. č. 4531), dnes uložen in: Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Bratislava, Agenturne vzásky. Po jeho archivaci následoval svazek prověřované osoby, resp. signální s krycím jménem „Fanatik“, reg. č. 6692, arch. č. KR-6262, který je uložen in: Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Banská Bystrica, Zvásky kontrarozvedného rozpracovania. Třetím byl

svazek prověřované osoby s krycím jméno „Fanatik“, reg. č. 10334, který byl převeden do Bratislavy. Tento svazek viz in: Archiv ÚPN, f. KS ZNB ŠtB Banská Bystrica, Osobné zväzky. V souvislosti s jeho vyšetřováním vznikl svazek prověřované osoby, resp. od března 1989 kandidáta tajné spolupráce s krycím jménem „Fanatik“, reg. č. 30487, který byl v prosinci 1989 skartován. Mimo pastorační byl v letech 1985–1988, k tomu viz webové stránky bratislavské arcidiecéze: <http://www.mariasoft.sk/knazi/series1.htm> [28. 2. 2014].

- ¹⁶ Viz článek „Represálie po Velehradu“ o odebrání státního souhlasu s výkonem duchovenské činnosti R. Chudému a A. Srhlovi v souvislosti s poutí do Velehradu in: *Studie*, 1986, č. 103, s. 42–44; též článek „Z praxe náboženské svobody v ČSSR“ převzatý z časopisu Informace o církvi, obsahující zprávu o odnětí státního souhlasu pro výkon duchovenské činnosti Chudému a Srhlovi za účast na poutích se skupinou mladých lidí, zamítavou odpověď generálního ředitele Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury SSR Vincenta Máčovského na odvolání Chudého proti rozhodnutí Západoslovenského KNV v Bratislavě o odnětí jeho státního souhlasu, text dalšího odvolání R. Chudého proti tomuto rozhodnutí adresovaný Sekretariátu pro věci církevní Ministerstvu kultury SSR a Chudého žádost prezidentu republiky o přezkoumání rozhodnutí Západoslovenského KNV v Bratislavě a dopis A. Srhloce prezidentu republiky se zprávou o odnětí jeho státního souhlasu s výkonem duchovenské činnosti Západoslovenským KNV v Bratislavě a žádost o zákrok v této věci, in: *Studie*, 1986, č. 107, s. 363–368.
- ¹⁷ Římskokatolický kněz Viktor Trstenský (1908–2006) byl mezi lety 1948 a 1960 opakovaně vězněn, celkem na více než sedm let, v pastorační byl pouze v letech 1969–1974. Viz Trstenského autobiografii *Nemohol som mlčať*. Bratislava 1994; též životopis V. Trstenského na webových stránkách obce Trstená ke stému výročí jeho narození, http://www.trstena.sk/index.php?Itemid=72&id=734&option=com_content&task=view [28. 2. 2014].
- ¹⁸ K tomu viz mj. článek „Stoupá perzekuce na Slovensku“ o případech Rudolfa Chudého, Mateje Németha, Antona Srhloce a Viktora Trstenského in: *Americké listy*, 1986, č. 8 (21. 2.), s. 2; též článek „Perzekuce“ in: *Americké listy*, 1986, č. 12 (21. 3.), s. 1 a 6.